

MET
UW HULP
NU DE DOOR-
BRAAK

HENK VAN ARKEL EIGEN GELD MAKEN: @NDER GELD

MEER KREDIET EN KLANTEN DANKZIJ @NDER GELD

WORDT LID VAN HET
SOCIAL TRADE CIRCUIT.
KIJK OP PAGINA 94

In deze paradigmaserie verschenen reeds:

Fred Pearce
De laatste generatie
*Hoe de natuur
wraak neemt voor het
broeikaseffect*

•
Thomas Homer-Dixon
Ten onder te boven
*Catastrofe, creativiteit
en de vernieuwing van de
beschaving*

•
Peter Tom Jones
& Vicky De Meyere
Terra reversa
*De transitie naar recht-
vaardige duurzaamheid*

•
Fred Pearce
Volksbeving
*Van babyboom naar
bevolkingscrash*

•
Ken Webster
& Craig Johnson
Leren van de natuur
*Inspiratie voor een
duurzame toekomst*

•
Tim Jackson
Welvaart zonder groei
*Economie voor een
eindige planeet*

•
Dmitry Orlov
De val van Amerika,
*Een vergelijking met
de Sovjet-Unie*

Herman Verhagen
**De Duurzaamheids-
revolutie**
*Hoe mensen organisaties
en organisaties de wereld
veranderen*

•
Mark Lynas
De mens als god
*Hoe de aarde het Antro-
pocoon kan doorstaan*

•
Richard Heinberg
Einde aan de groei
*Ons aanpassen aan
de nieuwe economische
realiteit*

•
Joanna Macy
Terugkeer naar het leven
*Oefeningen en rituelen
om ons weer te verbinden
met het Levensweb*

•
Anneleen Kenis
& Matthias Lievens
**De mythe van de groene
economie**
*Valstrik, verzet en
alternatieven*

•
Bernard Lietaer e.a.
Geld en duurzaamheid
*Van een falend geldsyst-
teem naar een monetair
ecosysteem*

•
Michael J. Greer
Het natuurlijk kapitaal
*Economie om te
overleven*

Margaret J. Wheatley
Ver van huis
*Nieuwe moed in deze
dwaze wereld*

•
Marianne Thieme (red.)
Méér!

•
Richard Heinberg
**Schaliegas, piekolie en
onze toekomst**

•
Jeremy Leggett
Uit de olie

•
Harald Welzer
Zelf denken
Een leidraad voor verzet

•
Marius de Geus
Filosofie van de eenvoud
*Vereenvoudiging en
matiging als verrijking
van het bestaan*

•
Giacomo D'Alisa,
Federico Demaria en
Giorgos Kallis
Ontgroei
*'degrowth': een vocabulaire
voor een nieuw tijdperk*

•
Helen Toxopeus
in gesprek met
Henk van Arkel
**Over een @nder
soort geld**
*Helpt economie, milieu
en euro*

Henk van Arkel

EIGEN GELD MAKEN: @NDER GELD

MEER KREDIET
EN KLANTEN DANKZIJ
@NDER GELD

STRO
i.s.m. Uitgeverij Jan van Arkel

COLOFON

© Stichting STRO 2016
ISBN 978 90 6224 546 8

Ontwerp: Karel Oosting
Druk: Ten Brink

Uitgeverij Jan van Arkel
Grifthoek 151, 3514 JK Utrecht
info@janvanarkel.nl
www.janvanarkel.nl
www.clubgroen.nl

Social Trade Organisation STRO
Oudegracht 42, 3511 AR Utrecht
Tel 030 2314314,
info@socialtrade.nl
www.socialtrade.nl
 www.facebook.com/socialtrade
 @socialtradeorg

Deze publicatie is mede mogelijk
gemaakt door de steun van de
Europese Commissie als onderdeel
van het 'Digipay4Growth' project.

digipay4growth

INHOUD

Zo zit het dus 15

1. Waarom zelf een @nder soort geld maken?

Gewoon geld of @nder geld, die keuze is niet moeilijk 19
Ons eigen geld door middel van claims op euro's 23
Regio's vinden een oplossing voor het prisoner's dilemma 26
Geldlogica 31
Krediet 33
Inherent duurzaam geld 34
Goede redenen om aan @nder geld te werken 37

2. De Europese ervaring naar Nederland halen

Sardinië en Italië 39
Bristol en het Verenigd Koninkrijk 41
Catalonië 43
De regio Voralberg in Oostenrijk 43

3. Nieuwe technologie als basis van @nder geld

Ontwrichtende en sociale geldinnovaties 45
De geldinnovaties die de Cyclos-software mogelijk maakt 48
@nder geld is digitaal gestuurd geld dat na een termijn
weer gewoon geld wordt 51

4. Hoe werkt het Social Trade Circuit?

De onderdelen van het Social Trade Circuit
en de rol van STRO 55
Meerdere typen communities met meerdere
typen deelnemers 59
In het Circuit werken de Nederlandse communities samen 61
Bronnen van voldoende koopkracht voor een
vliegende start 64
Planning Circuit Nederland 66

5. Gemeentes en lokaal geld

- Welke voordelen biedt lokaal geld
en wat moet een gemeente ervoor doen? 69
- Een effectief basisinkomen met @nder geld 70
- Meer activering en meer belastingopbrengst
dankzij lokaal geld 75

6. Kredieten

- Onderling krediet in het Social Trade Circuit 77
- Het geld van een rekening aan de overheid
is al binnen twee dagen beschikbaar 81
- Baanbrekende innovatie: riskant krediet kan wel
in het Social Trade Circuit 83
- Hoe werkt dit in de praktijk? 85
- Nieuw initiatief van STRO: 500.000-EU-start-ups 90

7. Sluit u aan, maak het verschil !

- Lid worden 92
- Giften 93
- Meer informatie 93

Zo schrijft u zich in 94

MET UW STEUN NU VAN START

Welkom in het vervolg op het boek *Over een @nder soort geld* (Helen Toxopeus in gesprek met Henk van Arkel). In dit boek leest u hoe het @ndere geld er precies uit ziet en waar er in Nederland en elders in Europa aan gebouwd wordt. Samen zetten we ons in om

- de economie te bevrijden van de macht van de financiële markten
- de economie dienend te maken voor lokale ondernemers, en
- een circulaire economie tot stand te brengen.

Dit doel is ambitieus, maar we hebben de wind mee, want technische ontwikkelingen gaan de aard van het geld sowieso veranderen. Dat kan ten goede of ten kwade. Dus alle reden om het de goede kant uit te duwen. We kunnen er nu voor kiezen dat @nder geld ons eigen geld wordt en niet het geld van anonieme financiële markten en een superrijke elite. We kunnen er nu voor kiezen dat @nder geld de samenleving organiseert zoals wij dat zelf willen. Dat kan met het **Social Trade Circuit Nederland**, de paraplu van allerlei lokale initiatieven.

Dit Social Trade Circuit moet in de loop van 2017 een serieus alternatief gaan vormen. Meebouwen aan het goede voorbeeld is niet moeilijk. Meldt u gewoon aan bij het Social Trade Circuit Nederland (zie p.94). Meldt u aan als consument, maar het liefst met het bedrijf waar u werkt. Of sluit u aan met een heel netwerk waar u lid van bent. Dat is goed voor het netwerk en versterkt de invoering van @nder geld. Ga naar **<http://www.circuitnederland.nl>** en geef u op.

U gaat nu lezen waarom wij denken dat we op weg zijn naar de kritische massa die nodig is om het @ndere geld te laten doorbreken.

9 APRIL 2014, LAS VEGAS: EEN GEWELDIGE START

Na jarenlang werken aan ons software-juweeltje is het dan zover: Onze 'Cyclos-software' staat in de finale voor de E-Pay Innovation Award 2014. Dit is de internationale prijs voor 'innovatief ontwerp en aansprekende toepassing' op het gebied van betaalsoftware. De verkiezing vindt plaats tijdens de conferentie van de Electronic Transactions Association (ETA), het samenwerkingsverband van de internationale betaalindustrie. Toeval of niet, we moeten ervoor naar Las Vegas!

Wij zijn één van de tien finalisten en presenteren Cyclos aan een jury van specialisten uit de industrie. We zijn al blij met de erkenning dat we bij de tien beste innovaties ter wereld zitten. Maar er zijn ook twee prijzen, waarvan de hoofdprijs van 50.000 dollar wordt gesponsord door de Bill & Melinda Gates Foundation.

Na de presentaties van de eerste vijf deelnemers krijgen we hoop dat we verder komen. Hun producten zien er prachtig uit, maar ze kunnen zeker niet tegen Cyclos op. Dan zijn wij. Ons verhaal is sober maar informatief. Er volgen nog een paar zeer gelikte presentaties van indrukwekkende producten. Dan trekt de jury zich terug. Waren we eerst tevreden met onze nominatie, nu hopen we op minimaal een notering in de top5.

Dan komt de uitslag: *'The E-Pay Innovation Award 2014 goes to ... the Social Trade Organisation!'*

Wow! Hier hadden we niet op durven hopen. Deze erkenning van de kwaliteit van ons werk gaat ons hopelijk veel steun en klanten opleveren. Daarbovenop is er nog eens zo'n prachtig geldbedrag! Dat kunnen we héél goed gebruiken.

De vertegenwoordigster van de Bill & Melinda Gates Foundation vertelt na afloop dat ze blij was dat de Cyclos-software ook voor arme mensen het verschil kan maken.

‘Elke orde heeft op enig moment behoefte aan een antithese. Om zichtbaar te maken dat er ook andere wegen denkbaar en begaanbaar zijn naar een menswaardig bestaan. En om de weg vrij te maken naar een mogelijke synthese die ons weer enkele stappen verder kan brengen. Het vorm geven van een antithese, van een alternatief voor de steeds dominanter wordende geldeconomie, dat is wat STRO doet. Zij vervult daarmee een belangrijke maatschappelijke functie.’

Dr. Herman Wijffels, *ex-bewindvoerder Wereldbank en initiatiefnemer Sustainable Finance Lab*

Al jarenlang houdt STRO in onze samenleving de hoop gaande dat concrete en zinvolle veranderingen mogelijk zijn. Zij geeft daar met handen en voeten uitdrukking aan, tot in het buitenland toe. STRO mag daarom geen strobreed in de weg worden gelegd. Als één organisatie effectief de leugen aantoonst van de slogan TINA, ‘there is no alternative’, dan is het wel STRO.

Professor Bob Goudzwaard, *emeritushoogleraar aan de VU in Amsterdam*

Om de klimaatverandering effectief tegen te gaan, zijn diepe ingrepen nodig op het gebied van investeringen. De huidige economische en financiële structuur in de wereld maakt dat vrijwel onmogelijk. Het gevolg kan zijn dat natuurrampen het beleid gaan bepalen. Onder andere daarom is het van groot belang dat STRO zoekt naar nieuwe structuren, die minder belemmerend zijn voor het voeren van beleid voor de langere termijn.

Dr. Jan Terlouw, *ex-minister van Economische Zaken en schrijver*

ZO ZIT HET DUS

De eerste druk van dit boek – toen nog in combinatie met het interview door Helen Toxopeus – heeft al ongelooflijk veel teweeggebracht. Mensen bellen op om te vertellen hoe ze door het boek gegrepen zijn. Gaandeweg ontdekken bedrijven dat @nder geld hen extra krediet en klanten kan brengen. Consumenten en overheden ontdekken dat zij dankzij @nder geld de lokale impact van hun uitgaven sterk kunnen vergroten. Momenteel bouwen al op bijna 30 plaatsen in Nederland mensen aan eigen lokaal geld, samenwerkend in het overkoepelende ‘Social Trade Circuit Nederland’. Er is een goede kans dat u via zo’n initiatief dit boek heeft ontvangen. Wij hopen dat u lid wordt en door dit boek door te geven ook anderen op die mogelijkheid wijst.

De @ van een @nder soort geld duidt erop dat het om digitaal geld gaat. 100% digitaal geld kun je zelfgekozen, ingebouwde gedragsregels meegeven. Je vertelt het geld eigenlijk dat het de samenleving rijker, socialer en schoner helpt maken. Hoe dit werkt leest u verderop in dit boek. Kern van de zaak is dat dit @ndere geld eigenlijk gewone euro’s zijn die voor een bepaalde periode opgesloten zitten in een digitaal betaalsysteem zodat het zich moet houden aan de regels die in de software ‘aan’ staan. Bijvoorbeeld dat het alleen lokaal of regionaal besteed mag worden om zo zeker te stellen dat de lokale economie voldoende versterkt en gestimuleerd wordt.

De waarde van dit @ndere geld moet voor iedereen helder zijn. Anders functioneert het niet als betaalmiddel. @nder geld krijgt een duidelijke waarde door het te koppelen aan de euro. Dan geldt 1 @euro = 1 euro. Zo’n @€ is feitelijk een *claim op een euro die in een kluis ligt*. En zolang de echte euro’s daar weggesloten liggen geven we het @ndere geld onze regels mee. Na afloop van die periode komen de euro’s die de @€’s dekken, uit de kluis vrij. Het is verstandig om in het begin die periode kort te houden. Dan komen bijvoorbeeld de euro’s al na drie maanden weer beschikbaar, zodat eigenlijk niemand er een groot probleem mee kan hebben om in @€’s betaald te krijgen.

Wil @nder geld zijn rol goed spelen, dan is massale deelname van het lokale bedrijfsleven noodzakelijk. @nder geld moet dus voor ondernemers aantrekkelijk zijn. (Dat dit reëel is, leggen we verderop uit.) Neem een ondernemer die een verkoop kan doen in @€'s die in euro's niet zou plaatsvinden. Dan is die verkoop met een 'periode van drie maanden' mooi meegenomen. Die ondernemer zal natuurlijk proberen de ontvangen @€'s meteen weer te besteden. In de beginperiode van het @ndere geld is dat soms nog lastig, maar de ondernemer weet dat hij of zij straks in elk geval euro's kan krijgen en zal de @euro's dus graag accepteren als hij of zij daardoor extra kan verkopen.

Als meer en meer bedrijven gaan meedoen en het digitale geld onderling gemakkelijker besteed kan worden, kan de termijn waarbinnen de euro's beschikbaar komen, wat worden verlengd. De dekking blijft bestaan, maar euro's worden steeds minder belangrijk want @€'s worden al weer snel besteed in het @nder-geld-circuit. Zo bevrijdt het nieuwe geld stap voor stap de economie en geeft de gemeenschap de zeggenschap over geld. Geld krijgt met zijn @ndere regels in de samenleving zo de rol die men samen kiest.

Hoe komen die euro's als dekking in de kluis? De simpelste manier is dat veel mensen en gemeentes ervoor kiezen om hun euro's om te wisselen naar het @ndere geld. Dan worden die euro's het stille onderpand voor actief werkend @nder geld. @nder geld kan ook ontstaan als krediet voor bedrijven. Daar gaat hoofdstuk 6 over. Hier willen we alvast benadrukken dat voor bedrijven kredieten mogelijk zijn, waar banken die weigeren. Ook dit maakt meedoen aan @nder geld voor ondernemers aantrekkelijk.

Als deelnemer aan het circuit heb je een internetrekening die sprekend lijkt op een gewone internetbetaalrekening. Dat voelt vertrouwd aan. Je kunt betalen met een betaalpas, met een app of contactloos. De software zorgt ervoor dat jouw koopkracht niet langer direct wereldwijd uitwaaiert, maar eerst regionaal extra rondjes maakt en mogelijk zelfs als inkomen weer bij je terug komt. In deze circulaire economie verdienen deelnemende ondernemers dus meer. En als de lokale ondernemers extra verdienen, vaart de regio, plaats of wijk daar wel bij.

Dit alles is de vrucht van de 25 jaar onderzoek van **Social Trade Organisation (STRO)**. In *Over een @nder soort geld* schrijft Helen over de zoektocht om tot een effectief alternatief te komen voor het heersende geld. Onze speciale software **Cyclos** is nu klaar voor het grote werk. We wonnen er al de internationale '*e-pay innovation award*' van de betaalindustrie mee. De Europese Commissie heeft zo veel vertrouwen in onze aanpak dat ze investeert in projecten met @nder geld. In het meest geavanceerde voorbeeldproject – *Sardex* op Sardinië – verdubbelt de omzet elk jaar en kregen de 3.000 deelnemende bedrijven elk al zo'n 30.000 euro extra omzet. Ook groeit er het gemeenschapsgevoel. Een andere partner in het Europese project is de gemeente Bristol. Die maakt het sinds kort mogelijk om de gemeentelijke belastingen te betalen in het lokale geld.

Nu Nederland dus nog. We kregen een bescheiden subsidie van het ministerie van Economische Zaken, die we ingezet hebben om gemeentes over het 'Social Trade Circuit' te informeren. In Wageningen, Alkmaar en Arnhem zijn de eerste lokale kringen van start gegaan. Noord-Brabant begint met een provinciebreed project. Voor leden van broodfondsen staat *Broodhandel* klaar om de onderlinge handel te versterken. Ondertussen zijn mensen bezig de *Pepermunt* in Zwolle uit te bouwen, of de *Tubant* in Twente, enz. De ontwikkelingen gaan snel. Op website www.circuitnederland.nl is te zien welke groep bij u in de buurt actief is.

Met onze eigen regels scheppen we met @nder geld een duurzame wereld met meer kansen voor iedereen. U kunt nu lezen hoe dit *eigen* geld geleidelijk de rol van de euro kan overnemen, waarmee we een eind maken aan de overheersing van de financiële markten en de macht van de banken.

@NDER GELD, ANDER KOOPGEDRAG

Het huidige soort geld heeft de wereldmarkt dominant gemaakt en dat heeft ongemerkt ook veel effect gehad op ons bestedingspatroon. Het geld graast de wereld onbelemmerd af naar goedkope grondstoffen. En dat leidt tot een erg op materie en kwantiteit gerichte productie-consumptiecyclus. Zo ontstaat ongemerkt een situatie waarin iemand een product koopt, terwijl op hetzelfde moment voor de zorg voor een bejaard persoon geen geld is.

Ons is geleerd te geloven dat de keuze voor meer materie en minder menselijkheid, ónze keuze is. Maar ik denk dat de meesten van ons hun kinderen het liefst een veilig nest geven, een leuke jeugd en een mooie toekomst, terwijl we oude mensen een warme en respectvolle omgeving toewensen.

Daarom hebben we een goede reden om de regels die dit geld de samenleving oplegt te veranderen, om ons de kans te geven ons op andere wijze te ontplooien.

1. WAAROM ZELF EEN @NDER SOORT GELD MAKEN?

GEWOON GELD OF @NDER GELD, DIE KEUZE IS NIET MOEILIJK

Er zijn altijd al goede redenen geweest om een ander soort geld te willen. Eindelijk ligt het in de vorm van @nder geld binnen handbereik! Dankzij nieuwe digitale technieken kunnen we ons nu bevrijden van de arrogantie van de financiële markten. We kunnen het geld, dat door onze handen gaat, ontkoppelen van het bestaande geldsysteem. Dat doen we door het om te zetten in digitale claims op de oorspronkelijke euro's. In het begin voor een korte periode, later steeds langer. Deze claims vormen dan de basis voor een @nder soort geld in een onderling digitaal betaalsysteem waarvan wij de kenmerken zelf bepalen. Het is een soort slim internetbankieren, maar dan wel met geld dat we **het gedrag meegeven dat wij zelf belangrijk vinden**. Wij bouwen ons eigen onderling geldsysteem en betalen niet langer mee aan al die winsten en bonussen.

Zo nemen we afscheid van het geld dat ons weliswaar materiële groei brengt (met stress als bijproduct), maar dat het rustig genieten van welzijn ook steeds net onbereikbaar maakt. In plaats daarvan komt een @nder soort geld dat ons af helpt van de druk naar steeds meer, zoals die door rente-eisend geld veroorzaakt wordt. Het @ndere geld is een mix van claims op euro's die op een rekening staan en claims gebaseerd op euro's die er gaan komen zodra een krediet afbetaald wordt. Dit onderlinge krediet wordt mogelijk dankzij samenwerking. Stap voor stap maakt dit de concurrentieslag om schaars geld verleden tijd. Onderling krediet geeft meer mensen de kans hun capaciteiten te gebruiken. In *Over een @nder soort geld* leest u wat er allemaal mogelijk is zonder die moordende druk op de natuur. (zoek in dat boek het woord duurzaamheid maar eens op in de index!)

De praktijkvoorbeelden waar **STRO** en haar partners nu aan werken, laten zien hoe @nder geld werkt en hoe het gemeenschappen dient. Centraal daarbij staat onze software **Cyclos**. Deze betaal-software biedt mensen en bedrijven die dat echt willen, de kans een levensvatbaar onderling betaalsysteem te bouwen, dat ons losmaakt van het gewone bankgeld.

@nder geld wordt geen succes als het een onhandig alternatief is. Het moet ons, onze overheden en bedrijven serieus iets extra's te bieden hebben, zodat het voor individuen en bedrijven een logische keuze is. Gelukkig is dat nu mogelijk.

Een greep uit de voordelen van een @nder soort geld:

- 1) *De software kan ervoor zorgen dat dit geld **minder snel wegvloeit uit een groep of regio**, zodat de koopkracht eerst meermalen gebruikt wordt. Nu bestaat de keuze om geld om te zetten in de claims van het @ndere geld. Als lokaal geld versterkt dat @ndere geld dan de economische veerkracht van regio's, groepen of wijken. Deelnemende bedrijven krijgen daarbij meer omzet doordat het geld extra rondes gaat maken. Als dat meer werk – en extra belastingen – oplevert dan krijgt ook de gemeenschap meer te besteden.*
- 2) *@nder geld maakt ook een **nieuw soort krediet** mogelijk door samenwerking te organiseren tussen het bedrijf dat geld nodig heeft en de leveranciers die als het krediet doorgaat extra inkomsten krijgen. @nder geld maakt zo krediet mogelijk waar banken dat weigeren en dat juist verlichting geeft als het slecht gaat met de economie.*
- 3) ***Dat krediet is rentevrij**. Dat geeft extra kans op duurzame langetermijninvesteringen. Door ons eigen @ndere geld te maken dragen we bij aan de voorwaarde voor een structurele transitie naar een circulaire economie met een duurzamer toekomst en een goede sociale verbondenheid.*

Geld stuurt de wereld. De aard van het geld bepaalt de spelregels in de economie. Die spelregels sturen ons gedrag als individuen, als bedrijven en als overheden. Nu domineren de financiële markten onze samenleving. Het ergste is dat wij zijn gaan geloven dat dit de enige werkelijkheid is, dat iets anders niet bestaat. Ons denken zit gevangen. We zien niet dat we de keuze hebben voor een ander soort geld waardoor nieuwe spelregels andere keuzes mogelijk maken.

Wie economie studeert, wordt ingepeperd dat de financiële markten neutrale scheidrechters zijn. Veel mensen zijn dat gaan geloven. Het is een geloof waar men 4500 jaar geleden al voor waarschuwde. In die tijd begreep men al hoe belangrijk het is dat mensen de vrijheid houden hun keuzes door hun ethiek te laten bepalen en dat zoiets als door geld gedefinieerde objectiviteit niet bestaat. We zijn het zicht op onze keuzes kwijt geraakt en geloven zelfs niet meer dat we een keuze hebben en we hebben ons onderwerpen aan de spelregels die het huidige geld ons oplegt. Indertijd wist men dat waar het geloof in keuzevrijheid sterft, het geld regeert. Men had ook een naam voor die onvrijheid: 'de Mammon'. Doordat de Mammon ons denken regeert kijkt niemand vreemd op als een minister zegt dat 'er geen geld is voor de verzorging van hulpbehoevenden'. Heel weinigen denken dan: 'He, ik dacht dat mensen andere mensen verzorgen'. Dus moet de vraag zijn of er geen mensen zijn die dat werk willen doen. Als iemand serieus zegt dat er geen geld voor is, dan is geld verschoven van handig hulpmiddel naar een allesbepalende keuze-machine en hebben wij ons laten beroven van de verantwoordelijkheid om zelf onze ethische keuzes te maken.

Stel even dat we een filosoof van 4500 jaar geleden met een tijdmachine naar het nu konden verplaatsen. Hij kwam dan uit een tijd dat het debat over welk soort geld gebruikt moest worden, volop woedde. Sterker nog, er was een alternatief geld dat mensen wel de vrijheid van keuze liet: de graangiro. In *Over een @nder soort geld* vertelde ik Helen Toxopeus daarover (zie p.83). Die filosoof zou zich een hoedje schrikken. Om te beginnen: waarom was er nog maar één soort geld? Waar was de graangiro gebleven? Hij herinnert zich dat dat graangeld zich gedroeg

als alle dingen in de natuur. En nu ziet hij **de financiële markten regeren** en merkt hij dat wij zo gehersenspoeld zijn dat we dat niet eens vreemd vinden. Hij zou zich afvragen waarom er zoveel beursnieuws op het Journaal is: zou iedereen dan beleggen? En waarom wordt dat gepresenteerd alsof stijgende aandelenkoersen en oplopende huizenprijzen bepalend zijn voor ons levensgeluk? Ik denk dat die filosoof zich echt zou verbazen dat we denken helemaal geen keuzes te hebben. Misschien verbaast hij zich er wel het meest over dat er beleidsmakers op tv te zien zijn die echt zijn gaan geloven dat ze walgelijke maatregelen wel móeten doorvoeren. Dat zij niet op het idee komen om een laag dieper te kijken en op zoek te gaan naar structurele alternatieven.

Ik maak ze zelf ook dagelijks mee: gelovigen die met een mengsel van dogma's en cynisme ontkennen dat het mogelijk is om zelf een @nder soort geld te maken. En als ik dan vertel over onze ervaringen, dan vind ik nog steeds ontkenning: 'Dat kon alleen omdat...', dat kan alleen in dat land...' Nou, dank u, ik weet toevallig dat ze dat overal op de wereld zeggen.

De president van Sardinië was onlangs zo eerlijk om publiekelijk toe te geven dat hij een tijdje terug ook al zijn oordeel klaar had en eerst niet geloofde dat het anders kan. Dat deed hem de ogen en oren sluiten. Dat bleek een onhoudbare positie op dat eiland waar inmiddels drieduizend ondernemers het tegendeel bewijzen als deelnemers van het succesvolle bedrijvennetwerk Sardex. Hij kon niet anders dan vaststellen dat er op Sardinië domweg meer belastingen binnenkomen doordat de bedrijven die meedoen meer verdienen. De oogkleppen waren daardoor niet langer houdbaar. De president zegt nu dat hij 'om' is. Opgetogen vertelt hij dat hij nu ziet welke nieuwe mogelijkheden de technologische ontwikkeling biedt. En hij wil die omarmen. De werkelijkheid haalt zo het vooroordeel in.

Het boeiende is dat de samenwerkingseconomie van Sardex onder-tussen ook het denken van de leden beïnvloedt. Onlangs was een van die leden door een ramp in één keer zijn bedrijf kwijt. En wat gebeurde er? Andere leden zamelden onderling @nder geld in, zodat hij zijn bedrijf opnieuw kon opbouwen. Deze leden/bedrijven zien in dat eco-

nomie iets is wat je samen doet, dat je beter kan leven door samenwerking dan door ieder voor zich. Eerlijk gezegd had ik niet verwacht, dat het @ndere geld zo snel tot anders denken zou leiden. Voor de organisatoren van het Sardex Circuit was het geen verrassing. Zij zien het denken kantelen in hun dagelijkse contacten met de leden.

ONS EIGEN GELD DOOR MIDDEL VAN CLAIMS OP EURO'S

Niet zo heel lang geleden was het ondenkbaar dat het tv-aanbod geïndividualiseerd kon worden. Je had gewoon de publieke omroep en de commerciële zenders. Dat je via Internet je informatie en vermaak precies op jouw behoeftes toegespitst zelf kan kiezen, was toen nog iets voor futuristen. Eenzelfde ontwikkeling maakt geld door. Geld gaat meerdere verschijningsvormen krijgen en wij krijgen de keuze welk *soort* geld we willen gebruiken. **Dit gaat niet misschien gebeuren, het gaat zeker gebeuren.** Ongeacht of we samen de schouders onder een @nder soort geld zetten. Maar hoe dat @ndere geld er uit gaat zien, dat is voorlopig nog onduidelijk, want tijdens zo'n transitieproces verschuiven veel machtsposities. Daarom hebben we *nu* invloed op *welk soort* @nder geld er komt en *wiens* geld dat gaat worden. Mis dit historische moment niet!

Ik nodig u daarom graag uit om samen @nder geld te maken dat de basis legt voor 'Social Trade': op naar de samenwerkingseconomie! Doe mee in het Social Trade Circuit Nederland. Inmiddels hebben honderden mensen en bedrijven zich opgegeven en samen vormen we een innovatief betaalnetafwerk op weg naar een @nder soort geld. Doe ook mee!

Om iedereen de gelegenheid te geven in te stappen kiezen we voor een vertrekpunt dicht bij het gewone geld. Bedrijven kunnen zo ook veilig instappen, doordat het @ndere geld in eerste instantie gewone euro's zijn die tijdelijk omgezet worden in digitale claims op die euro's. Dat digitale geld dat zo ontstaat krijgt de regels mee, waar wij voor kiezen. Geld op de bank zetten en handelen met claims op dat geld lijkt een kleine stap, maar het is wel een stap met grote gevolgen.

Nog even kijken hoe dat dan werkt: Verbeeldt u zich eens dat we samen een hele hoop euro's in een kluis stoppen. Een kluis met metersdikke muren eromheen, zover bij ons vandaan dat dit geld ons niet meer kan overheersen. Tegelijk zijn we nog wel de eigenaars van de inhoud van de kluis. Als we willen, kunnen we het geld er ook weer uithalen. Bij het inleveren van de euro's kregen we een digitale claim op de euro's in die kluis. Die claims worden het nieuwe geld. Het is geld dat iedereen vertrouwt vanwege die opgeslagen euro's. De claims op het geld worden het nieuwe digitale geld. De digitale claims nemen dan de rol van de euro's over als ruilmiddel in de economie. @nder geld organiseert de handel en de investeringen. De claims worden het nieuwe smeermiddel van de samenleving. Als we het slim spelen is het steeds minder vaak nodig om de kluis te openen om daadwerkelijk de claims in te ruilen voor euro's uit de kluis.

Doordat het @ndere geld digitaal is, kan het worden gestuurd met elk soort regel waarvoor wij als samenleving kiezen. Het geld, de koopkracht, mag bijvoorbeeld pas uit een stad, regio of land wég, nadat het genoeg keren in de lokale economie is rondgegaan om de economische mogelijkheden van de mensen en bedrijven daar te organiseren en te ontplooien in een proces van veel onderlinge handel.

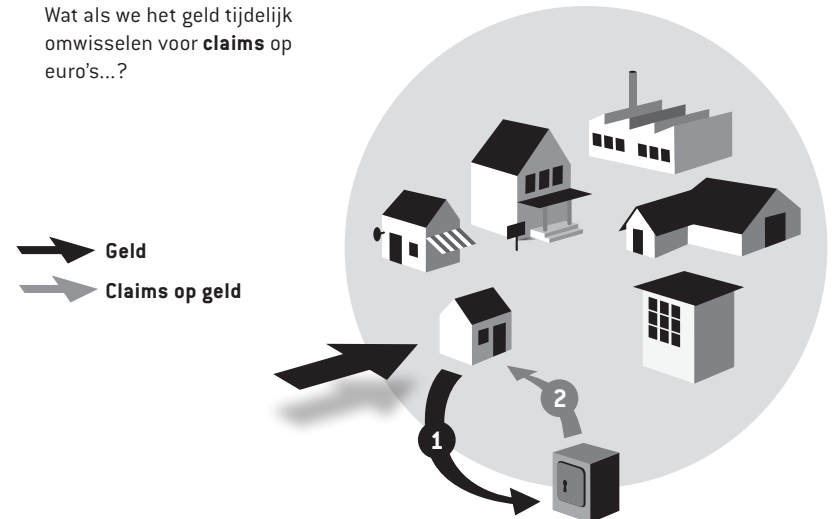
Figuur 1A
Nu gaat het zo: Geld komt de gemeenschap binnen en lekt meestal snel weer naar 'buiten'. Daardoor krijgen werk en bedrijvigheid lokaal te weinig kansen. Dit proces verzwakt de sociale samenhang.

Al heel vroeg in de geschiedenis was er geld dat haar waarde ontleende aan goud dat in een kluis lag. Alleen, de kluis was in de meeste gevallen een tempel. Ook in Jeruzalem schiepen de hogepriesters geld op basis van het tempelgoud. Net als moderne centrale banken bleven de gouden schatten in de tempel en diende het alleen als dekking op de achtergrond. Ondertussen werd geld dat nauwelijks intrinsieke waarde had op het tempelplein uitgeleend: tegen rente. Als we de filosoof van 4500 jaar terug naar het jaar nul hadden geflitst, zou dit voor hem de ergste blasfemie zijn die je je kon voorstellen. Hadden Abraham en Mozes niet pal gestaan voor het vrije ethische denken? Hoe kon het dan zijn dat het nageslacht van hun volgelingen (in het Hebreeuws is het woord voor volgeling en zonen hetzelfde) zich nu inzette om de Mammon te laten winnen? En nog wel op het tempelplein!

Ik maak even een grote stap in de geschiedenis van geld naar de goudsmeden in Florence, die ontdekten dat ze best meer claims op goud konden uitschrijven dan er goud in de kluis zat. De (rente-)inkomsten die ze daardoor kregen zouden uiteindelijk deze fraude met onderpand oplossen. Fraude is fout en moet veroordeeld worden. Toch leren we wel dat, doordat zo extra smeermiddel beschikbaar kwam in de Florentijnse

Figuur 1B
 Wat als we het geld tijdelijk omwisselen voor **claims** op euro's...?

economie, tal van mensen meer kansen kregen om hun kwaliteiten te ontplooiën. De kwestie is dus: kunnen we net zoveel geld maken als nodig is, zonder fraude?

In het Social Trade Circuit houden we de rollen van beheerder van de euro's en die van uitgever van het @ndere geld gescheiden. Dan kan niemand in de verleiding komen om te gaan sjoemelen. Dat zal sowieso niet gauw gebeuren omdat in het Circuit geen rente geheven wordt en extra geld uitlenen dus niets opbrengt. Toch scheiden we graag de rollen. De Triodosbank is bijv. een geschikte kandidaat om elke maand een overzicht te publiceren van de stand van de dekking van ons eigen @ndere geld. Publicatie van de resultaten van zo'n onafhankelijke beoordeling helpt het @ndere geld betrouwbaar te houden.

REGIO'S VINDEN EEN OPLOSSING VOOR HET PRISONER'S DILEMMA

Wie *Over een @nder soort geld* heeft gelezen, weet wat ik misschien wel de grootste misser vind van economen: ze zien niet dat de door hen heilig verklaarde marktwerking niet kan werken als consumenten niet de kans hebben hun geld optimaal te besteden. Ik vertelde in dat boek daarover:

Figuur 1C

Die claims krijgen digitale regels mee waardoor ze vaker binnen de regio gebruikt moeten worden. Dat heeft meer werk en inkomen voor het lokale of regionale MKB tot gevolg en versterkt de sociale structuur.

Arm door het prisoner's dilemma

Stel in een arme regio willen 500 mensen een fiets kopen. Een lokaal gemaakte fiets kost €330; een fiets van buiten die regio kost €300. We doen even of ze precies even goed zijn. Het gaat hier om het effect van het prijsverschil. De lokale fiets is €30 duurder, dus koopt een verstandig mens er één van elders. Dat betekent dat $500 \times €300 = €150.000$ niet langer circuleert in de eigen economie. Het geld verdwijnt. Daardoor wordt er lokaal minder verdiend, zijn de overheidskosten hoger en komen er minder belastinginkomsten binnen.

Wat gebeurt er als die 500 mensen besluiten om hun fiets juist lokaal te kopen? Dat kost hen dan elk €30 meer. Maar die 500 maal €330 = €165.000 blijven wel lokaal in omloop. Ze geven de lokale economie een flinke oppepper. Je kunt die koopkracht door slimme betaalssoftware wel 5x laten rondgaan voordat hij uit de regio verdwijnt. De regionale economie kent dan allerlei nieuwe aan- en verkopen. Het totaal daarvan bedraagt $5 \times 500 \times €330 = €825.000$. Dat resulteert in extra werkgelegenheid, extra koopkracht en extra belastinginkomsten

Figuur 1D

Uiteindelijk worden de claims weer geld dat buiten de gemeenschap besteed kan worden.

voor gemeenschapsuitgaven. Zelfs bij zo'n paar fietsen praten we al over een paar honderdduizend euro aan extra belastingen voor de overheid.

Een stukje van die nieuwe lokale aankopen komt ook terug bij de fietsenkopers. Het is niet moeilijk te begrijpen dat zodra dat bedrag boven de € 30 ligt, gezamenlijk regionaal kopen de verstandigste keuze is. Dan blijkt goedkoop van buiten de regio eigenlijk duurkoop te zijn.

Toch blijven we de goedkope fiets van buiten kopen. Dat komt doordat we niet weten of (en wanneer) lokaal kopen voor ons voordeliger is. We zien alleen een hogere prijs van het lokale product. De neoliberale econoom heeft hier totaal geen oog voor. Die vindt het juist efficiënt dat er elders een goedkopere fiets wordt geproduceerd.

Naast dit informatiegebrek is er nog een probleem. Stel even dat we het voordeel wel kennen. Wat zou jij dan doen als 499 de lokale fiets kopen? Dan koop jij als enige de importfiets. Dan heb je èn het voordeel van de gezondere regionale economie, èn een goedkopere fiets. En omdat iedereen dit kan bedenken, koopt iedereen ook in een ommezien de importfiets. Weg gezamenlijke voordeel. De regio zit gevangen in een klassiek *prisoner's dilemma*, want zodra de eerste mensen met goede reden van twee walletjes gaan eten, weten andere mensen genoeg redenen te bedenken om dat ook te doen. Zo blijft de economie in het slop zitten.

In dit voorbeeld liet ik zien dat de keuze voor de duurdere lokale fiets de beste is, zolang het prijsverschil tussen de importfiets en de lokale fiets meer dan gecompenseerd wordt door de extra verdiensten die ontstaan als de koopkracht lokaal beschikbaar blijft. Nu is er wel een probleem: We hebben als consumenten geen informatie over ons toekomstig inkomen. En dan is er nog het probleem van het zogenaamd *prisoner's*

dilemma dat ik net beschreef. Dat dilemma haalt ons over om de slechtste keuze te maken, want zodra een enkel iemand van twee walletjes gaat eten, gaan anderen dat ook doen en uiteindelijk maakt iedereen de keuze voor de importfiets.

Ik vertelde in dat boek aan Helen dat ik geloof dat deze ontdekking van ongekend groot belang is, omdat het begrijpen van dit fenomeen de sleutel is om de (regionale) economie optimaal te maken. Nu bloedt die lokale economie op tal van plaatsen dood. Ook in Nederland kennen we hier voorbeelden van in de vorm van (krimp)regio's en stadswijken waar veel mensen werkloos zijn en bedrijven meer zouden kunnen produceren en verkopen.

Gelukkig biedt slim @nder geld hier een oplossing. Dat helpt ons te bepalen wanneer het voordeliger is om de koopkracht niet verloren te laten gaan voor de lokale economie en in welke situatie het juist slimmer is om producten of diensten van buiten de regio te kopen. Voorwaarde is dat de software voor elke regio een eigen flexibele wisselkoers kan invoeren om de win-win-oplossing te halen.

Hoe die wisselkoersen kunnen werken, leg ik het gemakkelijkst uit aan de hand van de eurozone. Daar zien we dat Noord-Europa, waar jarenlang loonmatiging was, een land als Griekenland uit de markt prijsde. Dat komt omdat we samen in één euro zitten. Er is geen wisselkoers die de verschillen in loon- en prijsontwikkeling verrekent. Met één munt kan een achterstand ook nooit meer goed gemaakt worden en kan de enorme werkloosheid in Zuid-Europa niet aangepakt worden. Denk maar aan hoe de lire nooit kans zag de economie van Zuid Italië voldoende kansen te geven. Met de moderne mogelijkheden van de IT is het mogelijk om *binnen* de eurozone heel flexibele en soms tijdelijke sub-munten te maken: naar buiten toe is het een euroblok, maar aan de binnenkant kunnen regio's dan, met wisselkoersen tussen elkaar, de koopkracht een paar keer extra lokaal gebruiken en de lokale economie stimuleren, voordat die koopkracht doorgaat naar een volgend deel van de eurozone. Zo'n wisselkoers beschermt ook tegen het weglekken van macht en schept de mogelijkheid om onderlinge economische activiteit

te organiseren. Hierdoor ontstaat extra productie. In eerste instantie is die gericht op de regionale markt. Het gaat dan over onderlinge uitwisseling tussen mensen die nu werkloos zijn en bedrijven die nu weggewinnen. Als die energiekansen krijgt, betekent dat meer belastinginkomsten en een bevolking die zich specialiseert, dus op termijn ook meer aan anderen te bieden heeft. Dat versterkt de basis voor handel met Noord-Europa.

Zo'n gebied met een eigen wisselkoers kan in grootte variëren. Het kan een stad zijn, een deel van een land of een heel land. Regio's met gelijke economische omstandigheden hebben onderling geen wisselkoersen nodig. Ze kunnen samen eenzelfde wisselkoers aannemen en zo het koopkrachtlek voorkomen. Dat geldt voor Zuid-Europa tegenover Noord-Europa. En het geldt voor de Randstad tegenover het zuiden, oosten en noorden van Nederland. En voor zwakke stadswijken tegenover economisch dominante wijken. Digitaal geld heeft technisch alle mogelijkheid om op de verschillen in te spelen en een situatie te creëren waar uiteindelijk alle regio's beter van worden. De provincies buiten de Randstad winnen aan dynamiek en de Randstad slibt niet dicht. En de kosten om in beide gebieden de problemen te lijf te gaan, worden lager.

Dit is een doorgeefboek

*Geef dit boek na lezing door! Zo betreft u anderen bij de doorbraak naar @nder geld en des te eerder is de doorbraak een feit. Geef of stuur boeken aan mensen met interesse in een @nder geld-systeem en maak de afspraak: **doorbreek de keten niet, maar geef het boek steeds weer door.***

*Houdt u dit boek graag zelf? Maak dan €10,- over naar rekening NL97 TRIO 0784 9116 22 t.n.v. Stichting **STRO** o.v.v. 'Betaling, boek reeds ontvangen'. Bestelt u boeken om zelf te verspreiden, doneer dan €10,- per boek en vermeldt bij de overschrijving: 'Stuur mij x exemplaren van: Eigen geld maken, @nder geld'.*

GELDLOGICA

*In het begin van de jaren '80 trok de aardappelmeelcoöperatie **AVEBE** in Oost-Groningen een interimmanager aan. Deze buitenstaander kwam met het voorstel om de fabrieken in Nederland te sluiten en de aardappelen in Polen te verwerken. Hij berekende dat de coöperatieleden (de boeren dus) daaraan elk tienduizenden guldens extra zouden overhouden. Goed idee? Het was financieel voordelig! Toch stemden de leden toen tegen. Waarom?*

Ik denk dat de leden zich realiseerden wat tegenover die extra verdiensten stond: de sluiting van de fabrieken zou hun regio doen verloederen, met woonkernen waar de winkels, voorzieningen en scholen verdwijnen. Kortom, de leefbaarheid zou achteruit hollen. Misschien realiseerden ze zich zelfs dat de waarde van hun onroerend goed onder die omstandigheden zou afnemen, zodat zelfs de in het vooruitzicht gestelde financiële winst zou verdampen.

De **AVEBE**-boeren uit bovenstaand kader namen een uitzonderlijke beslissing. Het tegenovergestelde komt vaker voor. Als ik dertig kilometer van de grens woon, ga ik vermoedelijk in het buitenland tanken als de benzine daar veel goedkoper is. Op de korte termijn is dit duidelijk in mijn voordeel. Maar hoe staat het met mijn langetermijnbelang? Als de belasting naar een ander land gaat, wie betaalt dan het onderwijs hier, de wegen, de veiligheid? Ik wil toch niet de oorzaak zijn van bezuinigingen op ouderenzorg als de belastingen tegenvallen? Daar komt nog bij dat ik voortaan altijd ver moet rijden als de pomp om de hoek verdwijnt. Toch werkt het meestal zo, want als je als enige dan toch maar lokaal gaat tanken, krijg je uiteindelijk het slechtste van twee werelden.

Of het nu gaat om de sluiting van vliegveld Eelde, de concentratie van ziekenhuizen, het opheffen van een regionaal toneelpodium, of het verdwijnen van gespecialiseerde diensten in de regio, in alle gevallen is er verlies van omzet en werkgelegenheid. Plus dat er buiten beeld

een verborgen overheveling van kosten plaatsvindt: meer (reis)kosten, minder aanbod, hoog oplopende huizenprijzen in steden en te lage prijzen in de plaatsen zonder voorzieningen.

Er zijn dus twee problemen: Ten eerste is het echte totaalplaatje van kosten en baten onzichtbaar. Daarnaast kan de race van het voordeelzoekende individu maar al te gemakkelijk uitpakken in collectief verlies.

Zoals het nu werkt, lijkt de afname van de leefbaarheid van het platteland een natuurwet. Maar als we beter kijken, zien we dat dit geen onvermijdelijke zaak is. Vroeger leek het onvermijdbaar dat de grootste gevestigde bedrijven de hele economie naar zich toe zouden trekken, totdat in Silicon Valley kleine bedrijven supersnel groot werden.

Het huidige soort geld, dat immateriële waarden negeert, lijkt de efficiëntie te bevorderen. Maar in werkelijkheid geeft dit geld alle ruimte voor inefficiëntie. Want het geeft ons niet de kans om in ons koopgedrag ook de effecten op onze toekomst en de gevolgen voor onze omgeving mee te (laten) tellen. En van onderlinge afstemming om tot de beste gezamenlijke keuzes te komen, is al helemaal geen sprake.

Ook pensioenfondsen en spaarfondsen worden zo op het verkeerde been gezet. Spaargelden worden steeds vaker ver weg geïnvesteerd,

omdat alleen gekeken wordt naar het rendement, terwijl het inkomenseffect over het hoofd wordt gezien. Ver weg is het kortetermijnrendement mogelijk hoger. Maar als de leefbaarheid van de regio of wijk keldert, verliezen de leden van het pensioenfonds meer dan wat dat hogere rendement op hun spaargeld hen oplevert. De leden van **AVEBE** hadden dat door. Ze stemden die keer tegen die geldlogica in.

Het is tijd om onze eigen geldlogica te gaan maken; mét oog voor alle waarden. In het Social Trade Circuit gebruiken we betaal-software die een @nder soort geld mogelijk maakt. Daarmee kunnen we aan dit prisoner's dilemma ontsnappen. De neuzen komen automatisch dezelfde kant op te staan. Wat met gewone euro's niet kan (bankbiljetten kennen geen digitale regels), kan wel met @nder geld.

KREDIET

Naast claims – de @euro's (of @€'s) gebaseerd op euro's 'in de kluis' – *scheppen* we ook echt onze eigen @ndere euro's. Dat doen we als bedrijven makkelijk nog wat meer kunnen verkopen en er mensen zijn die graag (meer) willen werken. Zulke extra economische activiteit heeft

Figuur 2

Zoals het nu gaat: Als banken geen winst zien kan er makkelijk te weinig geld zijn om economische activiteit te organiseren. Dit verzwakt de sociale samenhang en jongeren moeten ver weg een baan zoeken.

Dankzij **onderling krediet** komt er extra ruilmiddel beschikbaar. Hierdoor wordt meer onderlinge handel en productie voor elkaar mogelijk. Dit is ook goed voor de sociale samenhang in de regio. Na afloop van het krediet bestaat dat onderlinge geld niet meer.

meer ruil- en financieringsmiddel nodig dan wat er is, zelfs nadat we het geld in de kluis hebben gedwongen om wat vaker beschikbaar te zijn in de regio. Deze extra @€'s worden in omloop gebracht als krediet (leningen). Ze zijn in wezen claims op de @€'s en gewone euro's die binnen gaan komen bij de terugbetaling van dat krediet.

De verschillende soorten krediet in het Social Trade Circuit worden in hoofdstuk 6 besproken. Daar leest u ook hoe deze claims verzekerd worden, voor het geval een krediet niet terugbetaald kan worden.

Deze leningen worden waar mogelijk gewoon terugbetaald in @€'s. Maar als er nog niet voldoende terugverdiend kan worden in de regio-economie, omdat nog onvoldoende bedrijven meedoen, zal dat gedeeltelijk in euro's gebeuren. Tijdens de looptijd van de lening zijn er geen gewone euro's nodig en dus kan de lening rentevrij zijn. Daardoor dragen ze niet bij aan de concentratie van vermogen of de voor het milieu fatale voorkeur voor de korte termijn. Dit krediet bouwt juist perspectieven.

De Stichting *Ons Geld* organiseerde een burgerinitiatief dat ernaar streeft de geldscheppende functie weg te halen bij de banken. In feite realiseert onze manier van geldschepping dat doel, op basis van onderlinge samenwerking.

INHERENT DUURZAAM GELD

Het Social Trade Circuit maakt ons dus minder afhankelijk van de financiële markten en het wereldmarktdenken. We hebben banken veel minder nodig dan we denken. We kunnen zelf het geld maken dat nodig is om economisch gezonde regio's te krijgen met kansen op echt passend werk voor vrijwel iedereen. Met kansen om ons en onze kinderen in de eigen omgeving te ontplooiën, zetten we ook de stap naar de transitie naar een gezondere leefomgeving. Daarbij verschuift de consumptie naar regionale producten en richt zich meer op diensten en kwaliteit.

In de interviews met Helen voor *Over een @nder soort geld* besprak ik welk effect nieuwe regels hebben die de rente – zoals die tot stand komt bij vraag en aanbod van geld (ook als de economie goed draait) – lang-

durig dicht bij nul houden. Ik vertelde bijvoorbeeld waarom renteloos geld meer ruimte geeft voor duurzame langetermijninvesteringen. Dat is nog een extra reden om dit alternatief te bouwen. Want als er binnen het Circuit voldoende rentevrije leningen te krijgen zijn, drukt dat in de rest van de economie gaandeweg de marktrente voor euro's omlaag. Dat lukt uiteraard het beste als een steeds groter deel van de economie met @nder geld draait en we steeds minder afhankelijk worden van rente-eisende euro's.

Geld wordt zo ook losgeweekt van haar rol als machtsintermediair en speculatiemiddel. Maar voordat het zover is, zullen we eerst moeten zorgen dat onze onderlinge handel niet langer afhankelijk is van het winstmotief van de banken. Dus moet hun monopolie op geldschepping verdwijnen. Zo gaan we op weg naar inherent duurzaam geld. Lees in dit verband het huizenvoorbeeld nog eens na in *Over een @nder soort geld* (p. 115-117). Hieronder vindt u een ingekorte versie.

Een huis bouwen met en zonder rente

Henk vraagt aan Helen Toxopeus: 'Wat zou je vinden van een 100% duurzaam kwaliteitshuis van uitstekende kwaliteit? Een huis waar jij en je kinderen en volgende generaties 200 jaar energieneutraal en comfortabel in kunnen wonen? Zullen we dat eens uitrekenen en vergelijken met een kwalitatief minder huis? Het duurzame huis kost €400.000 en gaat 200 jaar mee. Per jaar betaal je dus €2.000 aan afschrijving, plus een klein bedrag aan onderhoud en misschien nog iets aan energie.

Een huis van lage kwaliteit kost €200.000 en gaat 66 jaar mee. Per jaar betaal je dan €3.030 aan afschrijving, en vergeleken met het duurzame huis meer aan onderhoud en veel meer aan energie.

Een duurzaam huis is zo dus goedkoper, het is comfortabeler en je produceert niet iedere 66 jaar bouwafval met bijbehorende sloopkosten.'

Maar Helen heeft geen €400.000.

‘Ai,’ zegt Henk, ‘dan moet je dus naar de bank voor een hypotheek. Wedden dat je na één gesprek toch voor het goedkope huis kiest? Want als je een lening neemt van €400.000 tegen een rente van 3%, betaal je het eerste jaar €12.000 aan rente. Samen met de €2.000 voor afschrijving kost het huis je per jaar dus €14.000. Bij het goedkopere huis betaal je dan wel €3.030 aan afschrijving, de rente van 3% komt slechts op €6.000 per jaar – samen ‘slechts’ €9.030.

We zien dus dat het duurzame huis niet €1.000 per jaar goedkoper is, maar €5.000 per jaar duurder. Dankzij ons op rente gebaseerde geldsysteem.’

Helen begrijpt dat de duurzaamheid van het kwaliteitshuis dus tegen je werkt. Vrijwel niemand zal de verstandige economische keuze voor een duurzaam huis maken. Ze vraagt ‘Hoe laag moet de rente zijn om het duurzame huis toch te kunnen kopen?’

Henk: ‘Stel eens dat de marktrente 0% zou zijn. Dan gaan zelfs mensen die louter hun financiële eigenbelang nastreven automatisch duurzame keuzes maken, vanwege de lagere maandlasten en energierekening. Met daarbij belasting op het verbruik van grondstoffen – en niet op arbeid – hebben we geen enkele vorm van milieubewustzijn nodig om toch duurzame keuzes te maken. Datzelfde geldt voor bedrijven. Puur eigenbelang zou ons de milieuvriendelijke kant uitsturen, precies zoals het ons nu een rampzalige kant uit duwt.

In die zin biedt de huidige lage rente kansen, ook al is het crisistijd. Je ziet dat mensen uit financiële overwegingen zonnepanelen aanschaffen, domweg omdat hun spaargeld dan beter rendeert dan op de bank.’

GOEDE REDENEN OM AAN @NDER GELD TE WERKEN

Even samenvatten waarom we alle reden hebben om de historische kans te benutten die de technologie ons biedt om zelf goed geld te maken:

► **Banken hebben een monopolie op het scheppen van geld.**

De banken kunnen daardoor als ze krediet geven geld in omloop brengen. Ze scheppen geld uit het niets. Omdat de bank een op winst gerichte onderneming is, gebeurt dat in de vorm van rente-eisende schuld en wordt er geen krediet gegeven als er geen onderpand is, of de rentewinst te laag is. Daarom krijgen alleen bedrijven een lening die sterk genoeg worden geacht naast de terugbetaling van de lening ook de rente uit de markt te trekken, als een soort loopjongen van de bank. Dat extra geld om die rente op te brengen moet ergens vandaan komen. Er ontstaat een situatie waarin de economie móet groeien om de rente op te brengen. Een stabiele circulaire economie die alleen de terugbetaling van krediet opbrengt, is niet mogelijk. Elke lening moet iets extra's opbrengen.

► Op veel plekken in de wereld en in ons land **krijgen bedrijven moeilijk een lening**, omdat de economie niet groeit. En de bedrijven die wel een lening krijgen, brengen dat geld naar de bank-eigenaren. In regio's waar geld snel wegstroomt mag je al blij zijn als je genoeg verdient om de lening terug te betalen. Meer gaat niet lukken. En wat doet de bankenmarkt? Juist in die regio's waar krediet het hardste nodig is, lenen de banken niet of wordt een risico-opslag op de rente gelegd. Banen die geen verlies opleveren, maar ook niet de winsten die de financiële markten eisen, worden dan onmogelijk. Het gevolg is ook dat initiatiefrijke mensen niet de kans krijgen hun kwaliteiten en ondernemerschap te ontplooien. Er ontstaat een geldwoestijn die onleefbaar is. Wie de kracht heeft, ontvlucht die. Een fijn soort geld is dat... Tegelijk ligt hier ook een mogelijkheid voor een @nder soort geld nu digitale betalingen de norm worden.

- **Het huidige geld stimuleert afval en wegwerpen.** Natuur en cultuur worden daardoor opgeblazen. Met steeds meer mensen weten we dat het hoog tijd is voor een transitie naar duurzame productie en consumptie. Zolang we de overheersing van het huidige geld accepteren zullen duurzame langetermijninvesteringen moeizaam of helemaal niet van de grond komen. Het wordt tijd dat meer mensen zich realiseren dat het huidige geld een economie van het genoeg, zonder frustratie en stress, onmogelijk maakt.

De nieuwe technologische ontwikkelingen bieden ons in elk geval de kans om ons eigen geld te maken, een @nder soort geld, dat bouwt aan een economie van samenwerking waarin welvaart zich richt op kwaliteit en relaties. Laten we samen bouwen aan @nder, beter geld.